

Palingtrekken

Volksvermaak leidt tot opstand in de Jordaan

De paling is op de markt een heerlijke lekkernij voor diegene die het kunnen betalen. En als je het geld niet hebt, doe je er toch gewoon een wedstrijdje voor?

Bart Lodder is
redacteur van Kleio.

Palingtrekken op de Lindengracht, aanleiding voor het Palingoproer van 25 juli 1886. Foto uit de collectie van het Stadsarchief Amsterdam.

Paling is nooit volksvoedsel geweest, het was altijd al een delicatessen. Het recht om palingen te mogen vangen werd rond 1500 al voor vele duizenden guldens door de Heren van Holland verkocht aan vissers. Daaruit blijkt dat paling ook toen al heel duur moet zijn geweest.

Als er genoeg salaris binnen was gehaald en een groep arbeiders legde het geld bij elkaar, kon je één paling kopen voor een potje palingtrekken. Het palingtrekken was populair in Nederland en Engeland tussen de zeventiende en negentiende eeuw. Deze 'sport' werd door de kolonisten ook naar Noord-Amerika gebracht. Vanaf de negentiende

eeuw zetten steeds meer burgers, politici en denkers zich in voor de belangen van dieren.

Het Palingoproer

Het is zondag 25 juli 1886. De arbeiders in Nederland hebben het slecht. Er zijn veel maatschappelijke spanningen als gevolg van de sociaal-economische verschillen. Een groep Amsterdamse arbeiders uit de Jordaan besluiten om een spelletje palingtrekken op de nog niet gedempte Lindengracht te organiseren. Het palingtrekken was een oud Amsterdams spel. Over een gracht werd een touw gespannen waaraan een levende paling hing. De spelers moesten in bootjes

onder het touw door varen en de paling proberen te pakken, met het risico in het water te belanden. De winnaar mocht de paling opeten. Het palingtrekken was, als 'wreed volksvermaak', eerder in de negentiende eeuw verboden. Toen een inspecteur van politie met enkele agenten langs de Lindengracht liep en het palingtrekken zag, sneed de inspecteur met een mes het touw door. De paling zou hierna met een smak op het haar van een klein blond meisje zijn gevallen, dat meteen in tranen uitbarstte. De palingtrekkers en hun toeschouwers waren woedend. De inspecteur werd aangevallen. Hij probeerde zich te verdedigen en wilde vluchten,

Nascholing geschiedenis 2013

Studiedag rond het nieuwe eindexamen

Doelgroep	docenten geschiedenis vmbo-havo-vwo
Datum	donderdag 14 november 2013
Locatie	Kapteynborg, zaal 5419-0015 (Zernikecomplex Groningen)
Kosten	€135,- per deelnemer

Programma

10:00 – 10:30	inloop
10:30 – 12:00	lezing prof.dr. D.F.J. Bosscher, historische context De Koude Oorlog+discussie
12:00 – 12:30	boekenmarkt
12:30 – 13:15	lunchpauze in kantine Kapteynborg
13:15 – 15:30	workshopronde I en II (keuze uit diverse workshops)
15:30 – 16.00	plenaire afronding
16.00 – 17.30	certificaat en borrel

Digitaal aanmelden via www.rug.nl/lerarenopleiding/professionalisering/studiedagen

- Sluitingstermijn - 4 november 2013

Organisatie Deze dag wordt georganiseerd door de Lerarenopleiding van de RUG in samenwerking met het Werkman College (Groningen) en docenten uit het veld.

Contact Paul Holthuis, vakdidacticus geschiedenis Lerarenopleiding p.holthuis@rug.nl

maar werd gegrepen en kreeg een flink pak slaag. De mensen juichten. Gezamenlijk voelden ze zich sterk. Ze hadden een politieagent een pak slaag gegeven!

De menigte begon stenen te gooien naar alles wat een uniform droeg, maar de politie kwam terug met zo'n honderd manschappen om de rust te herstellen. Er werden charges uitgevoerd en mensen werden gearresteerd. De volgende dag werd de strijd voortgezet. Straten werden opgebroken en van de stenen werden barricades opgericht. Het stadsbestuur raakte in paniek. Ze vroeg om versterking: het leger moest komen. Een troepenmacht werd de stad binnengehaald. Militairen te paard trokken de Jordaan binnen. Ze zouden de arbeiders wel even een lesje leren. Maar de soldaten werden zo hevig met stenen bekogeld dat ze zich moesten terugtrekken. De arbeiders dachten dat ze gewonnen

hadden. Voor even was dat ook zo: een oorverdovend gejuich steeg op. Maar de soldaten kwamen terug. Het verzet was opnieuw hevig. Een regen van stenen daalde neer op de soldaten. Het was een complete opstand. De soldaten voelden zich in het nauw gedreven. Ze pakten hun geweren en schoten op alles wat bewoog. De kruitdampen bleven hangen in de nauwe straatjes. Het dodental zou oplopen tot vijftieng en er raakten nog meer mensen gewond. Dagenlang bleef de toestand gespannen. Duizenden soldaten werden naar Amsterdam gehaald. De opstand was bedwongen, de arbeiders gingen weer aan het werk. De prijs die ze betaald hadden was echter hoog.

De politieke gevolgen

Het Palingoproer laat zien hoe groot de verschillen waren in opvattingen over het dierenwelzijn in

de negentiende eeuw. De elite had het verbeteren van het lot van de dieren de afgelopen twee decennia geadopteerd als 'goede zaak'. Zij gruwelden van dit soort volksvermaak waarvan dieren het slachtoffer werden. Voor de arbeiders was het beschermen van dieren geen prioriteit, gezien hun eigen slechte werk- en leefomstandigheden.

Vanaf 1866 richtten de arbeiders verenigingen op om voor hun belangen op te komen. Zo kwam er een verbod op kinderarbeid (1874), een arbeidswet tegen uitbuiting (1889), een Leerplichtwet (1900) en een Woningwet (1901). Vooral het werk van het kabinet-Pierson (1897-1901) heeft veel betekend voor de sociale zekerheid. Pas vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw groeide de dierenbescherming uit tot een rechtgeaarde volksbeweging. ■